

>> Vista parcial de Campdevànol. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. VALENTÍ FARGNOLI.)

Una població moderna

Text > **PERE BOSCH**, historiador

L any 1933, en un reportatge publicat a *La Veu de Catalunya*, Campdevànol apareixia descrita com «una població moderna. El que podríem dir-ne *poble primitiu* es reduïa a unes quantes masies disseminades per les costes i un seguit de cases aplegades en l'antic camí ral [...]. Campdevànol és un poble que data de vint-i-cinc a trenta anys. És un poble que va néixer, o millor dit, formar-se, en el que va de segle. És un poble del segle XX». El motiu d'aquesta *refundació*, tal com insinuava Josep Casany, l'autor de la crònica, havia estat l'empenta industrial, afavorida per la força motriu del riu Freser i, principalment, les fàbriques de filats i teixits.

Precisament, la protagonista principal de les dues fotografies que encapçalen aquest article, tant de la que va fer Valentí Fargnoli fa cent anys com de la que ha reproduït Manel Lladó fa escassament unes setmanes, és una d'aquestes fàbriques, concretament la Comas i Batllori, popularment coneguda com «el Martinet». La construcció, que podem observar en primer terme, és extremadament senzilla, sense gaires pretensions arquitectòniques,

bastida a peu del Freser i de la carretera fins a Gombrèn i la Pobla de Lillet, amb el pont Nou estrenat el 1912. Les dues fotografies immortalitzen dues etapes ben contraposades de la fàbrica, tal com ens recorden Josep Maria Soler i Josep Maria Colomer, dos incansables veïns que s'han dedicat a recopilar infinitat de documents i històries sobre Campdevànol. A la primera foto, que podem situar entre 1915 i 1936, la fàbrica apareix amb l'aspecte original, d'una sola planta. A la segona, en canvi, s'observa l'ampliació que va fer possible situar-hi, en una planta superior, els ordidors i la preparació dels teixits. Durant anys, el Martinet va ocupar gairebé dues-centes obreres i va donar popularitat a la població gràcies als llençols i les estovalles que s'hi fabricaven.

També va ser l'escenari d'algun conflicte social. Tenim constància d'algunes vagues el 1894 i el 1898; en aquest darrer cas, extensible a altres fàbriques de la conca del Freser. La següent vaga que tenim documentada va esclatar a final del 1925, durant la dictadura de Primo de Rivera. Ens en dona compte una carta tramesa per l'al-

Foto actual > **MANEL LLADÓ**

calde al governador civil en la qual el primer explicava que «dicho conflicto no tiene indicio alguno de político ni revolucionario; la causa es lisa y llanamente económica», per la qual cosa interpretava que «no es verosímil que se produzcan disturbios ni coacciones, dado su carácter y el temperamento pacífico de la masa obrera que constituye el personal de la referida casa». El zelós alcalde també s'aventurava a assegurar que «quizá dentro de cuatro o cinco semanas vuelvan a abrir el establecimiento con el personal que les parezca mejor y más conveniente»; un vaticini que, com ens podem imaginar, es va complir fil per randa. Més enllà d'aquests episodis puntuals, la fàbrica també forma part de la banda sonora de Campdevàrol, amb el soroll eixordador de la seva sirena, que es deixava sentir per tota la població quan hi havia un canvi de relleu o quan donava cinc minuts de marge a les treballadores per enllestir les aturades per als àpats i tornar apressadament als seus llocs de treball. La fàbrica va resistir crisis econòmiques i avatars polítics, però finalment va tancar les portes el 1978, segons sembla, molt més per la manca d'entesa dels propietaris que no pas perquè fos un negoci inviable. Avui, aquella vella fàbrica, amagada al darrere d'un immens desmai, és una

trista ombra del seu passat esplendorós, i presenta un estat de conservació cada vegada més precari.

A banda de la fàbrica, a les dues fotografies també sobresurt, just enmig, un altre element identificatiu de Campdevàrol: la torre del campanar de l'església de Sant Cristòfol. De fet, seria més acurat parlar de *torres*, en plural. L'antiga, bastida el 1909, va patir els efectes dels bombardejos de la Guerra Civil i, de resultes, va quedar molt malmesa. Finalment, la matinada del 28 de març de 1944 va decidir que no aguantava més i es va esfondrar, cosa que va provocar «un notable estrèpito» entre els veïns, tal com informava una publicació gironina. Afortunadament, feia dies que s'havien pres precaucions. El capellà havia abandonat la rectoria, per la qual cosa no es van haver de lamentar desgràcies personals.

Els danys materials, malgrat tot, van ser considerables. La torre va quedar completament destrossada, així com la rectoria, l'altar de Sant Antoni, la volta i el cor del temple. Els veïns, però, es van mobilitzar amb celeritat i, a través d'una comissió econòmica per reconstruir el campanar, van aconseguir en poc temps els recursos per refer aquest emblema del poble, que van recuperar un any i mig després.